

UY TÍN CỦA NGƯỜI THẨM PHÁN

ThS. PHAN CÔNG LUẬN*

Nghị quyết số 08/NQ-TW ngày 02/01/2001 của Bộ chính trị "Về một số nhiệm vụ trọng tâm công tác tư pháp trong thời gian tới" đặt ra nhiệm vụ của các cơ quan tư pháp là xây dựng đội ngũ cán bộ tư pháp trong sạch vững mạnh, trong đó đặc biệt chú trọng đội ngũ thẩm phán - nhân vật trung tâm của hoạt động tư pháp. Và một trong những vấn đề cần quan tâm đó là uy tín của người thẩm phán, đúng như báo cáo chính trị của Ban chấp hành trung ương Đảng khoá VII tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII của Đảng đã khẳng định: "*Xây dựng đội ngũ thẩm phán, thư kí toà án, chấp hành viên, công chứng viên... có phẩm chất chính trị và đạo đức, chí công vô tư, có nghiệp vụ vững vàng, bảo đảm cho bộ máy trong sạch, vững mạnh*".

1. Vấn đề uy tín cá nhân và uy tín của người thẩm phán

Trong cuộc sống hàng ngày, để thiết lập tốt các quan hệ và để người khác tin tưởng ở mình, nghe theo mình, thậm chí sẵn sàng hành động xả thân vì mình thì người đó phải có uy tín. Uy tín cá nhân là sự mến phục, tin tưởng, tôn trọng của người khác bởi chính phẩm chất, năng lực thực sự do người đó tự xây dựng trong cuộc sống của mình.

Trong bộ máy nhà nước, toà án nhân dân có một vị trí quan trọng. Toà án là cơ quan duy nhất có quyền xét xử và giải quyết các vụ án hình sự, dân sự, lao động, kinh tế, hành chính... Toà án bảo vệ pháp chế XHCN, bảo

vệ chế độ XHCN và quyền làm chủ xã hội của nhân dân. Thông qua hoạt động xét xử, toà án góp phần giáo dục ý thức pháp luật của công dân, tham gia cuộc đấu tranh chống và phòng ngừa tình trạng phạm tội. Trong hoạt động xét xử của toà án, thẩm phán là nhân tố cơ bản. Có thể khẳng định, hoạt động nghề nghiệp của người thẩm phán mang tính đặc thù cao. Nghề nghiệp đó có ảnh hưởng lớn đối với tính công minh của pháp luật, uy tín về nền công lí của một quốc gia (nói chung) và cá nhân người thẩm phán (nói riêng).

Uy tín của người thẩm phán là sự yêu mến, tin tưởng, tôn trọng của cộng sự dựa trên những phẩm chất năng lực nghề nghiệp của người thẩm phán và đảm bảo những phán quyết của người thẩm phán trong xét xử luôn tạo sự đồng thuận cao của cộng đồng, xã hội. Do vậy, uy tín người thẩm phán phải được xây dựng trên vai trò, vị trí công tác với đặc thù nghề nghiệp của chính người thẩm phán. Theo TS. Phạm Văn Lợi, hoạt động xét xử của người thẩm phán bao gồm những đặc điểm, đặc trưng sau:

- Lao động của thẩm phán là lao động trí não đầy khó khăn phức tạp dưới sự giám sát nghiêm ngặt của xã hội, công dân;

- Hoạt động của người thẩm phán gắn với việc áp dụng các biện pháp cưỡng chế liên quan đến quyền và nghĩa vụ của công dân, tổ chức;

* Giảng viên Khoa luật hình sự
Trường Đại học Luật Hà Nội

- Độc lập xét xử là nguyên tắc cơ bản đối với lao động của người thẩm phán;

- Hoạt động của người thẩm phán theo một trình tự pháp lý chặt chẽ được quy định trong pháp luật tố tụng.⁽¹⁾

Vai trò, vị trí với đặc thù nghề nghiệp của thẩm phán được coi là nhân tố khách quan trong việc xây dựng uy tín của người thẩm phán. Nhân tố chủ quan chính là do phẩm chất, năng lực của người thẩm phán tự rèn luyện, xây dựng lên trong quá trình thực thi nhiệm vụ. Cụ thể:

+ Nhóm phẩm chất chính trị - tư tưởng (đóng vai trò định hướng quan trọng nhất chi phối các nhóm phẩm chất khác) bao gồm những phẩm chất: Trung thành tuyệt đối với Nhà nước XHCN Việt Nam; sống và làm việc theo pháp luật; nhạy bén với tình hình chính trị xã hội...;

+ Nhóm phẩm chất đạo đức: Khiêm tốn; đoàn kết; có tinh thần trách nhiệm...;

+ Nhóm phẩm chất chuyên môn: Có hiểu biết sâu sắc về chuyên môn nghiệp vụ; có lẽ lối làm việc khoa học; nhận thức và vận dụng pháp luật đầy đủ, chính xác...;

+ Nhóm phẩm chất ý chí: Có khả năng đưa ra các quyết định cứng rắn, kịp thời trong xét xử; độc lập trong hoạt động xét xử; dám nghĩ, dám làm, dám chịu trách nhiệm...;

+ Nhóm phẩm chất về năng lực tổ chức xét xử: Có khả năng lập kế hoạch trong xét xử một cách khoa học; năng lực đảm bảo xét xử; năng động sáng tạo trong việc tổ chức hoạt động xét xử...⁽²⁾

Hai nhân tố khách quan và chủ quan trên trọng việc xây dựng uy tín của người thẩm phán cần được kết hợp biện chứng, nhân tố này là cơ sở, tiền đề cho nhân tố kia và ngược lại.

2. Những yếu tố hình thành uy tín của người thẩm phán

- Vấn đề đạo đức của người thẩm phán

Đạo đức vừa mang tính xã hội vừa mang tính giai cấp sâu sắc. Bên cạnh phạm trù đạo đức xã hội còn có quan niệm về phạm trù đạo đức nghề nghiệp. Đạo đức nghề nghiệp của người thẩm phán gắn liền với hoạt động xét xử của thẩm phán. Mặt khác, đạo đức người thẩm phán còn được hình thành và phát triển thông qua quá trình tự tu dưỡng, tự rèn luyện của bản thân mỗi người thẩm phán. Đạo đức nghề nghiệp của thẩm phán không nằm ngoài các quan niệm chung về đạo đức xã hội như tính trung thực, lòng dũng cảm, tính công bằng, khách quan và tính nhân bản. Từ hoạt động nghề nghiệp, người thẩm phán cần có những đức tính sau: Công bằng, khách quan và vô tư; lương tâm và nhân đạo; bản lĩnh nghề nghiệp; tinh thần trách nhiệm cao.

- Những phẩm chất tâm lý của thẩm phán

Những thuộc tính giao tiếp đặc trưng của hoạt động xét xử đảm bảo cho thẩm phán thiết lập sự tiếp xúc và những quan hệ tâm lý cần thiết với tất cả những người tham gia tố tụng. Trong giao tiếp cần tránh các biểu hiện thái quá, nóng nảy, cục cằn, có lời lẽ nhạo báng, dạy đời.

+ Tính tự chủ, công bằng, vô tư của thẩm phán luôn được bộc lộ trong tất cả các câu hỏi, lời nhận xét, trong điệu bộ, cách cư xử của thẩm phán;

+ Khi xét xử thẩm phán tập trung chú ý cao độ, tích cực hoá các hoạt động tư duy của mình nhằm đảm bảo thu nhận và điều chỉnh thông tin;

+ Hoạt động xét xử đòi hỏi người thẩm phán có phẩm chất trí tuệ nhất định như: Tư duy sâu, rộng, khả năng khái quát và phân tích một khối lượng công việc lớn;

+ Người thẩm phán cần có tâm lí bình tĩnh luôn trầm tĩnh bị cáo bằng giọng nói trầm tĩnh, rõ ràng và nhẹ nhàng. Việc "giữ bình tĩnh" cho bị cáo là một thành công trong nghệ thuật thẩm vấn.

- Vấn đề văn hoá xét xử

Hoạt động xét xử là một hoạt động phức tạp, đòi hỏi phải nghiên cứu trên nhiều góc độ, trong đó có vấn đề văn hoá xét xử. Người thẩm phán thể hiện vấn đề này trên các khía cạnh sau:

+ Những chuẩn mực trong giao tiếp, xét xử của thẩm phán;

+ Ngôn ngữ sử dụng tại phiên toà: Ngắn gọn, dễ hiểu, súc tích, chặt chẽ và có sức thuyết phục cao;

+ Tác phong ứng xử: Đầu tóc, ăn mặc, đi lại...;

+ Những tố chất về thể chất, ngoại hình của thẩm phán. Pháp luật cũng cần có những quy định cụ thể về tiêu chuẩn ngoại hình của thẩm phán. Tố chất còn được thể hiện ở những tố chất về âm sắc giọng nói của người thẩm phán trong khi xét xử cũng như tuyên án là phải rành mạch, rõ ràng, sử dụng đúng tiếng phổ thông, tránh nói ngọng, nói lắp.

3. Những biểu hiện của uy tín người thẩm phán

Căn cứ vào vai trò, vị trí cũng như đặc điểm nghề nghiệp của thẩm phán thì uy tín thực của họ cần được xác định trên các phương diện sau:

- Được đồng sự tin tưởng, tôn trọng;

- Được lãnh đạo toà án (chánh án - thủ trưởng trực tiếp) tin tưởng phân công giải quyết các vụ án phức tạp;

- Lập luận, phân tích diễn biến vụ án cũng như các quyết định, bản án đưa ra được sự đồng tình ủng hộ của nhiều người. Bị cáo thì tâm phục, khẩu phục với bản án được tuyên;

- Hoàn thành xuất sắc các chỉ tiêu án được phân công với chất lượng cao: án tuyên chính xác (đúng người, đúng tội và đúng

pháp luật; không xử oan sai, không bỏ lọt tội);

- Trong cuộc sống được mọi người nể phục, sống lành mạnh, giản dị, khiêm tốn;

- Gia đình thẩm phán phải là gia đình gương mẫu: Vợ chồng hoà thuận, hạnh phúc, con cái ngoan ngoãn, học giỏi.

4. Thực trạng uy tín người thẩm phán hiện nay

Như phần trên đã trình bày, uy tín của người thẩm phán phải được xây dựng bằng chính phẩm chất, năng lực của họ và dựa trên vị trí, nhiệm vụ của người thẩm phán.

Nhìn chung, đội ngũ thẩm phán trình độ chuyên môn ngày càng được nâng lên, các phẩm chất chính trị - tư tưởng, đạo đức như: Có lập trường tư tưởng vững vàng, tin tưởng tuyệt đối vào sự lãnh đạo của Đảng, sống và làm việc theo pháp luật, có lối sống lành mạnh, có tinh thần trách nhiệm cao, công bằng, khách quan, vô tư và trung thực trong xét xử, có ý thức tự lực, tự cường vượt qua khó khăn trở ngại để hoàn thành nhiệm vụ. Đây là những phẩm chất, năng lực cũng như những tiêu chuẩn cần thiết để xây dựng uy tín của người thẩm phán để hoàn thành nhiệm vụ xét xử, đảm bảo xét xử đúng người, đúng tội, đúng pháp luật, tạo niềm tin của mọi người vào cán cân công lí, góp phần vào cuộc đấu tranh chống và phòng ngừa tình trạng phạm tội chung.

Tuy nhiên, những kết quả đó mới là bước đầu, đội ngũ cán bộ tư pháp (trong đó có thẩm phán) còn thiếu; trình độ nghiệp vụ và bản lĩnh chính trị của một bộ phận còn yếu, thậm chí có một số cán bộ sa sút về phẩm chất, đạo đức và trách nhiệm nghề nghiệp. Trong thực tiễn của hoạt động xét xử vẫn còn một số thẩm phán chưa nêu cao tinh thần trách nhiệm trong công tác, thiếu thận trọng nên đã phạm những sai sót trong nghiên cứu hồ sơ, trong điều tra xác minh vụ án, thu thập

+ Người thẩm phán cần có tâm lí bình tĩnh luôn thâm vấn bị cáo bằng giọng nói trầm tĩnh, rõ ràng và nhẹ nhàng. Việc "giữ bình tĩnh" cho bị cáo là một thành công trong nghệ thuật thẩm vấn.

- Vấn đề văn hoá xét xử

Hoạt động xét xử là một hoạt động phức tạp, đòi hỏi phải nghiên cứu trên nhiều góc độ, trong đó có vấn đề văn hoá xét xử. Người thẩm phán thể hiện vấn đề này trên các khía cạnh sau:

+ Những chuẩn mực trong giao tiếp, xét xử của thẩm phán;

+ Ngôn ngữ sử dụng tại phiên toà: Ngắn gọn, dễ hiểu, súc tích, chặt chẽ và có sức thuyết phục cao;

+ Tác phong ứng xử: Đầu tóc, ăn mặc, đi lại...;

+ Những tố chất về thể chất, ngoại hình của thẩm phán. Pháp luật cũng cần có những quy định cụ thể về tiêu chuẩn ngoại hình của thẩm phán. Tố chất còn được thể hiện ở những tố chất về âm sắc giọng nói của người thẩm phán trong khi xét xử cũng như tuyên án là phải rành mạch, rõ ràng, sử dụng đúng tiếng phổ thông, tránh nói ngọng, nói lắp.

3. Những biểu hiện của uy tín người thẩm phán

Căn cứ vào vai trò, vị trí cũng như đặc điểm nghề nghiệp của thẩm phán thì uy tín thực của họ cần được xác định trên các phương diện sau:

- Được đồng sự tin tưởng, tôn trọng;

- Được lãnh đạo toà án (chánh án - thủ trưởng trực tiếp) tin tưởng phân công giải quyết các vụ án phức tạp;

- Lập luận, phân tích diễn biến vụ án cũng như các quyết định, bản án đưa ra được sự đồng tình ủng hộ của nhiều người. Bị cáo thì tâm phục, khẩu phục với bản án được tuyên;

- Hoàn thành xuất sắc các chỉ tiêu án được phân công với chất lượng cao: án tuyên chính xác (đúng người, đúng tội và đúng

pháp luật; không xử oan sai, không bỏ lọt tội);

- Trong cuộc sống được mọi người nể phục, sống lành mạnh, giản dị, khiêm tốn;

- Gia đình thẩm phán phải là gia đình gương mẫu: Vợ chồng hoà thuận, hạnh phúc, con cái ngoan ngoãn, học giỏi.

4. Thực trạng uy tín người thẩm phán hiện nay

Như phần trên đã trình bày, uy tín của người thẩm phán phải được xây dựng bằng chính phẩm chất, năng lực của họ và dựa trên vị trí, nhiệm vụ của người thẩm phán.

Nhìn chung, đội ngũ thẩm phán trình độ chuyên môn ngày càng được nâng lên, các phẩm chất chính trị - tư tưởng, đạo đức như: Có lập trường tư tưởng vững vàng, tin tưởng tuyệt đối vào sự lãnh đạo của Đảng, sống và làm việc theo pháp luật, có lối sống lành mạnh, có tinh thần trách nhiệm cao, công bằng, khách quan, vô tư và trung thực trong xét xử, có ý thức tự lực, tự cường vượt qua khó khăn trở ngại để hoàn thành nhiệm vụ. Đây là những phẩm chất, năng lực cũng như những tiêu chuẩn cần thiết để xây dựng uy tín của người thẩm phán để hoàn thành nhiệm vụ xét xử, đảm bảo xét xử đúng người, đúng tội, đúng pháp luật, tạo niềm tin của mọi người vào cán cân công lí, góp phần vào cuộc đấu tranh chống và phòng ngừa tình trạng phạm tội chung.

Tuy nhiên, những kết quả đó mới là bước đầu, đội ngũ cán bộ tư pháp (trong đó có thẩm phán) còn thiếu; trình độ nghiệp vụ và bản lĩnh chính trị của một bộ phận còn yếu, thậm chí có một số cán bộ sa sút về phẩm chất, đạo đức và trách nhiệm nghề nghiệp. Trong thực tiễn của hoạt động xét xử vẫn còn một số thẩm phán chưa nêu cao tinh thần trách nhiệm trong công tác, thiếu thận trọng nên đã phạm những sai sót trong nghiên cứu hồ sơ, trong điều tra xác minh vụ án, thu thập

tài liệu chứng cứ của vụ án, trong điều khiển tại phiên toà, trong việc viết bản án cũng như thực hiện đúng đắn các thủ tục tố tụng.

Trên thực tế, còn nhiều thẩm phán tác phong làm việc còn chưa thực sự khoa học, khả năng thích ứng của họ chưa cao và còn thiếu năng động, sáng tạo trong việc tổ chức hoạt động xét xử. Có một số thẩm phán sử dụng ngôn ngữ chưa đúng với chuẩn mực, không phù hợp với hoàn cảnh, điều kiện và đối tượng giao tiếp như cách xưng hô không đúng, quát tháo bị cáo và các đương sự tại toà, văn phong không dứt khoát, dài dòng, thậm chí còn sử dụng quá nhiều từ ngẫu hứng, cảm thán. Ví dụ: "Làm sao, sự thật rõ ràng nói rõ ra chứ?" hoặc "trời ơi! Sao nói dài thế, ngắn thôi!" hay "Tội rành rành ra thế mà còn chối à, khai đi may còn được khoan hồng"... Tất cả những khiếm khuyết trên về phẩm chất, năng lực, quan hệ, văn hoá ứng xử trong hoạt động xét xử của người thẩm phán ít nhiều ảnh hưởng đến thực trạng uy tín của chính họ.

5. Những biện pháp nhằm nâng cao uy tín của người thẩm phán trong giai đoạn hiện nay

- Đạo đức Hồ Chí Minh là cơ sở tư tưởng để xây dựng uy tín của người thẩm phán

Theo Bác Hồ, đối với cán bộ tư pháp, người làm công việc xét xử thì ngoài phẩm chất "cần, kiệm, liêm, chính" và "nhân, nghĩa, chí, dũng" thì còn phải "phụng công, thủ pháp" và "chí công vô tư" cho nhân dân noi theo. Trong công tác xử án phải công bằng, liêm khiết, trong sạch. Như thế cũng chưa đủ. Không chỉ hạn chế hoạt động của mình trong khung toà án. Phải gần dân, hiểu dân, giúp dân, học dân. Thêm nữa, phải luôn gắng học tập lí luận, học tập đường lối chính sách của Chính phủ...

- Quán triệt tư tưởng của Đảng

Theo tinh thần Nghị quyết số 49 ngày

2/6/2005 của Bộ chính trị về chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020 là xây dựng đội ngũ cán bộ tư pháp... nhất là cán bộ có chức danh tư pháp theo hướng đề cao quyền hạn, trách nhiệm pháp lí, nâng cao và cụ thể hoá tiêu chuẩn về chính trị, phẩm chất, đạo đức, chuyên môn nghiệp vụ và kinh nghiệm, kiến thức xã hội đối với từng loại cán bộ; tiến tới thực hiện chế độ thi tuyển đối với một số chức danh.⁽⁴⁾

- Phải xây dựng uy tín người thẩm phán xuất phát từ đặc thù của hoạt động xét xử

Một trong những nguyên tắc quan trọng của hoạt động xét xử là "thẩm phán và hội thẩm nhân dân độc lập và chỉ tuân theo pháp luật" và toà án "nhân danh nước CHXHCN Việt Nam" đề ra các phán quyết. Do vậy, người thẩm phán cần phải tự trang bị cho mình rất nhiều kiến thức, thông tin:

+ Sự hiểu biết pháp luật sâu sắc;

+ Sự hiểu biết đầy đủ, toàn diện về vụ án được phân công thụ lí, xét xử;

+ Rèn luyện ngôn ngữ, văn hoá xét xử.

- Tăng cường tập huấn, bồi dưỡng về chuyên môn nghiệp vụ xét xử một cách thường xuyên

Người thẩm phán - nhân vật trung tâm của công tác xét xử và để hoàn thành sứ mệnh thiêng liêng đó, họ cần phải xây dựng uy tín thực sự của mình để góp phần tạo niềm tin của cộng đồng dân cư vào sự nghiêm minh của pháp luật để không một kẻ phạm tội nào không bị trừng trị và không một người dân vô tội nào bị xử oan sai.../.

(1). Xem: TS. Phạm Văn Lợi (chủ biên), "Chế định thẩm phán", Nxb, Tư pháp 2004, tr. 16.

(2). Xem: Đề tài nghiên cứu cấp trường, "Những phẩm chất nhân cách của người thẩm phán trong giai đoạn hiện nay", 2004, tr.48.

(4). Xem: Nghị quyết số 49-NQ/TW của Bộ chính trị về chiến lược, cải cách tư pháp đến năm 2020.